

نماز و آثار آن در سیره و وصیت نامه های شهداء

مرضیه رضانژاد

معاون پرورشی و تربیت بدنی دبستان مهندس عسگری ۲ قم

@gmail.com۱۳۵۴m.rezanejad

چکیده:

شهدا، انسان‌های کاملی هستند که آموزه‌های دینی را با تمام وجود درک نموده‌اند. عالی‌ترین جلوه‌گاه کمال انسانی‌شان آنجاست که عزیزترین مطاع دنیایی‌شان، جان را در راه معبود خویش ایثار نمودند. لذا شهدا را می‌توان در همه عرصه‌ها به ویژه نماز که متعالی‌ترین هنگامه‌ی ارتباط عاشقانه و عاطفی خلق با خالق است، الگوی خویش قرار داد. با مطالعه‌ی اجمالی سیره و وصایای پرمحتوای شهدا به وضوح درمی‌یابیم که «نماز» و به ویژه «نماز اول وقت» از مهم‌ترین توصیه‌ها و مشی عبادی آنان به شمار می‌رود. در این راستا تأکید فراوان شهدا بر اقامه نماز به جماعت و شرکت مستمر و هدفمند در نماز جمعه است که حکایت از توجه ویژه آنان به وحدت و همبستگی میان مسلمین در مسیر دشمن‌شناسی و دشمن‌ستیزی دارد. لذا نگارنده بر آن است که با تکیه بر وصایا و سیره عملی شهدا «جایگاه نماز و اهمیت آن» را از منظر ایشان مورد تحلیل قرار دهد.

واژگان کلیدی: نماز، نماز جماعت، وصیت نامه شهدا، سیره عملی.

مقدمه:

قطعاً مهمترین راه ارتباطی بندگان با خداوند، نماز است. نماز، نیاز به درگاه خالق بی نیاز و اصلی ترین زمان پیوند میان انسان و پروردگارش است. «در آغاز روز، در نیمروز، در هنگام شب، مسلمان را طلبیدن و اصول و راه و هدف و نتیجه را به زبان خودش به او فهمانیدن، و او را با نیرویی معنوی وادار به عمل کردن؛ این است نماز. و این است که مؤمن را قدم به قدم و پله به پله به قله ی ایمان و عمل کامل، نزدیک می سازد و از او عنصری ذیقیمت و مسلمانی درست می سازد.» (مقام معظم رهبری(ره)، از ژرفای نماز، ص ۷)

فلسفه عبادت، انس با خدای تعالی است و در اثر انس با خدا است که انسان به او نزدیک می شود و به کمال و سعادت می رسد. «جوان با نماز دلش روشن میشود، امید پیدا می کند، شادابی روحی پیدا می کند، بهجت پیدا می کند، این حالات بیشتر برای جوان ها است و میتواند لذت ببرد، و اگر خدا به من و شما توفیق بدهد نمازی بخوانیم که با توجه باشد خواهیم دید که انسان هنگام توجه به نماز از نماز سیر نمیشود.» (بیانات مقام معظم رهبری، هفدهمین اجلاس نماز)

بدیهی است نماز شهیدان، نمونه ای با ارزش از نماز مقبول درگاه خداوند است که به عالی ترین جلوه گاه کمال انسان رسیده اند. شهدا توجه ویژه ایی به نماز که متعالی ترین هنگامه ی ارتباط عاشقانه و عاطفی خلق با خالق است، داشتند. با مطالعه ی اجمالی سیره و وصایای پرمحتوای شهدا، که امام(ره) ۷۰سال عبادت را با مطالعه آن برابر دانستند، به وضوح درمی یابیم که یکی از توصیه های عمده آنان به خانواده ها و امت اسلامی، اقامه نماز صحیح و بااخلاص در اول وقت می باشد.

شهدا عاشقانی هستند برای وصال یار و جاودانگی و تداوم این وصال، به جایگاهی که نقطه آرمانی همه پیامبران و امامان بوده است، رسیدند. درکلام شهید مطهری شهیدان اینگونه تعریف شده اند: «دو شخصیت مصلح و عارف را اگر ترکیب کنند و از آن ها یک انسان به وجود بیاورند، شهید به وجود می آید.» (مرتضی مطهری، مقاله شهید ضمیمه قیام و انقلاب مهدی(عج)، انتشارات صدرا).

شهد شیرین شهادت در کام انسان هایی که دیگران را بر خود ترجیح دادند و جان را در برابر جانان، جویی نبینند. لذا، مرام و مسلک شان در وصایا و خاطرات تلخ و شیرین شهدا و رجوع به دست نوشته های ماندگار شان، چراغ راهی برای نسل جدید و آینده و راهنمای رهروان طریق کمال خواهد بود تا برای تقویت روحیه معنوی خود در مسیر شهدا قرار گیرند. نشستن پای خاطرات کسانی که از کودکی یا در دوران رزمندگی با شهدا مأنوس بودند بهترین راه معرفی ایشان خواهد بود.

ممکن نیست که در این نوشته کوتاه تمام خلق و خوی شهدا و یا اخلاق عملی شان را بیان کرد؛ لذا در این نوشتار تلاش شده است با نگاهی اجمالی به سیره و وصایای شهدای مازندران، به مقوله نماز و ضرورت برپایی آن در اول وقت و به جماعت پرداخته شود. غالباً تأکید شهدا بر اقامه نماز به جماعت و شرکت مداوم در نماز جمعه است که این تأکید به جهت اهمیت فراوان وجود وحدت و همبستگی در میان مسلمین است.

از این رو، گردآوری و مطالعه وصایا و زندگی نامه و خاطرات شهدایی که در سایت جامع شهدای استان مازندران ثبت شده؛ به علاوه وصایا و زندگی نامه های دیگری که در دسترس بوده، انجام گرفت. سپس وصایا و زندگی نامه های موردنظر، مورد مطالعه قرار گرفت که در این میان، ۱۵۲ مورد از وصایا به موضوع اهمیت اقامه نماز اشاره داشته است که

در چهار بخش: - تأکید عمومی بر اقامه نماز - خواندن نماز در اول وقت - شرکت در نماز جمعه و نمازجماعت - بازتاب کلام بزرگان دین در خصوص نماز در وصایای شهدا، مورد مطالعه قرار خواهد گرفت. اما از آنجا که همه این وصایا و خاطرات در این مقال نمی گنجد، لذا در هر بخش، گلچینی از وصایا و خاطرات شان آورده شده است. امید است مورد رضایت الهی و شهدا واقع گردد.

۱- تأکید عمومی بر اقامه نماز

«با بررسی آیات و روایات و شرح حال اولیای الهی به این نکته پی می بریم که پر اهمیت ترین عبادت در اسلام، نماز است؛ به طوری که ستون و عمود دین خوانده شده است. استحکام هر بنایی به ستون اصلی آن است و کاخ رفیع دین نیز با نماز پابرجاست، اگر این ستون و تکیه گاه را از آن بردارند، ویرانی آن حتمی است.» (پایگاه اطلاع رسانی آیت الله امینی، <http://www.ibrahimamini.com/fa/node/21>)

امام صادق علیه السلام فرمود: «نماز، ستون دین است و نقش آن، همانند ستون چادر است. هر گاه که عمود، پابرجاست میخها و طنابها نیز پابرجاست و آن گاه که ستون کج شود و در هم بشکند، میخ و طنابی بر جای نمی ماند و خیمه فرو می افتد. (حر عاملی، وسائل الشیعه، ج ۴، ص ۲۷)

در اهمیت نماز، غیر از عمود و ستون دین بودن آن باید گفت که نماز، پرچم برافراشته بر بام بنای رفیع اسلام است؛ چنان که در روایتی آمده است: «نماز، پرچم اسلام است.» (شیخ علی نمازی شاهرودی، مستدرک سفینه البحار، ج ۶)

برافراشته بودن پرچم، نشانه حیات و زنده بودن و نشاط و سلامتی یک ملت است. از همین روست که قرآن و اسلام بر اقامه نماز و برافراشتن پیوسته این پرچم و اهتزاز دائمی اش تأکید می‌ورزد تا تمامی مسلمین را زیر یک پرچم و تحت یک لوا، گرد آورد. (پایگاه اطلاع رسانی آیت الله امینی، <http://www.ibrahimamini.com/fa/node/21>)

شهیدان که عمل و گفتارشان مبتنی بر عرفان می باشد و اهل معرفتند، اهمیت بسزایی برای نماز قائل بودند و آن را بسیار گرامی می داشتند و در عمل و گفتارشان به احیای نماز عاشقانه و برافراشتن این پرچم مقدس دائماً سفارش می کنند. نمونه هایی از وصایای شهداء و خاطرات ایشان در این زمینه، راهگشایی خوبی برای دلدادگان کوی شان و جویندگان کمال الهی خواهد بود.

معلم شهید علی نقی امیرشعبانی

- ... پدر و مادر، برادران و خواهرانم، هرگز یک لحظه از یاد خدا غافل نباشید و تنها به یاد او زندگی کنید و همیشه سپاسگزار نعمت های بی کران او باشید و به نماز و احکام اسلامی توجه زیاد داشته باشید... (وصیت نامه، ۱۳۶۶-۱۳۳۶، رامسر)

- پدر شهید: به مسجد علاقه مند بود. در کودکی وقتی سن کم داشت، روزه می گرفت و گریه می کرد که روزه بگیرد و قرآن بخواند. نسبت به قرآن و نماز حساس بود. با کسانی که اهل دین بودند، دوست بود. به خدا توصیه می کرد که توکل به خدا داشته باشند. نماز شب می خواند و راز و نیاز می کرد.

- مادر شهید: موقع خواندن قرآن از چشمانش اشک جاری می شد و موقع خواب می گفت با وضو باشید. در مسجد نمازش را می خواند.

- تقی، برادر شهید: سعی می کرد در نمازجماعت و جمعه شرکت می کرد و به ما هم توصیه میکرد. پای بندی اش در انجام واجبات خیلی بالا بود و سعی می کرد مستحبات را هم به جا می آورد. به ما توصیه می کرد که با افراد نمازخوان دوست شویم و با هر کسی ارتباط نداشته باشیم چون عاقبت خوبی ندارد.

- نساء، خواهر شهید: روزه مستحبی می گرفت و نمازجمعه هم شرکت می کرد و به ما توصیه می کرد که با افراد نمازخوان دوست شویم.

- احمد برادر شهید: زمانی که کارمند آموزش و پرورش بودیم و مستأجر (احمد و تقی)، ایشان به نماز اول وقت، نماز شب، دعای کمیل و توسل و قرآن اهمیت می داد. حتی ما را وادار می کرد که به مسجد برویم برای نماز جماعت. آرزوی دیرینه کربلا را در دل داشت. اهل نماز شب بود.

شهید حسین بقایی

- ... به شما وصیت می کنم که در کارهایتان خدا را فراموش نکنید و نمازتان را ترک ننمایید؛ چون ما هرچه داریم از این نماز است. ... مساجد را خالی نکنید که موجب خوشحالی دشمنان اسلام است. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۴-۱۳۴۸، قائمشهر)

جانباز شهید مجتبی علمدار

- ... اولین وصیت من به شما راجع به نماز است چرا که اولین چیزی که فردای قیامت به آن رسیدگی کی کنند، نماز است. پس سعی کنید در حد توانتان نمازهایتان را سر وقت

بخوانید و قبل از شروع نماز از خداوند منان توفیق حضور قلب و خضوع و خشوع در نماز را طلب کنید... (وصیت نامه، ۱۳۷۵-۱۳۴۵، ساری).

یکی از نکات جالب توجه در زندگی این سید شهید، توجه خاص او به امور معنوی بود. مواردی که شاید به نظر ساده آید؛ اما تقید او و حتی تعیین مجازات در صورت عدم انجام آن نشانگر باور قلبی و یقین این جانباز شهید به اعتقاداتش بود. دست نوشته هایی از این شهید بزرگوار بجا مانده است که یکی از آن دست نوشته های زیبا قانون دهگانه این شهید برای خودش است که امید است با مطالعه آن، به گوشه ایی از معرفت شهداء پی ببریم. در اینجا به یکی از این قوانین که مربوط به نماز است اشاره می کنیم:

- قانون دوم: پروردگارا! اعتراف می کنم از اینکه نمازم را بی معنی خواندم و حواسم جای دیگری بود، در نتیجه دچار شک در نماز شدم. حداقل روزی دو رکعت نماز قضا باید بخوانم. اگر روزی به هر دلیلی نتوانستم این دو رکعت نماز را بخوانم، روز بعد باید نماز قضای یک ۲۴ ساعت (۱۷ رکعت) بخوانم. (تاریخ اجرا ۱۱ مرداد ۶۹).

- هم اتاقی شهید علمدار در بیمارستان درباره نحوه شهادتش می گفتند: لحظه اذان، بعد از این هفته بیهوشی کامل، بلند شد، همه را نگاه کرد، بعد از شهادتین، گفت: «خداحافظ» و شهید شد...

شهید سید عبدالله حسینی

- ... از دانش آموزان عزیز که در سنگر مدرسه با جهل و عناد و ظلمات و تاریکی های نادانی مبارزه می کنند، عاجزانه می خواهم که درس خوامدم را ادامه دهند، نماز خواندن را

یک وظیفه بزرگ بدانند و اخلاق و رفتار اسلامی را در مدارس و خانه حفظ کنند و بدانند که این پیام اسلام است... (وصیت نامه، ۱۳۶۲-۱۳۴۱، بابلسر).

- مصطفی مکارمی (دوست شهید) می گوید: سیدعبدالله سجده اش را طولانی می کرد. یک روز یکی از دوستانش پشت سر او ایستاده بود و داشت نماز جماعت می خواند، دید که ایشان سجده اش را طولانی کرد. کف پایش را قلقلک داد و گفت: آقا! تمام کن، خسته شدیم. ایشان آنقدر غرق نماز شده بودند که اصلاً فراموش کردند که عده ایی پشت سرش در نماز جماعت هستند. بعد از نماز به آن آقا گفتند: این حرکت شما نزدیک بود نمازم را باطل کند.

- مادر شهید نقل می کند: روز جمعه برای چیدن پرتقال رفتیم سر باغ. نزدیک ظهر سیدعبدالله به پدرش گفت: بابا کار را تعطیل کنید برویم بابلسر برای نماز جمعه، بعد بیاییم پرتقال بچینیم. پدرش به شوخی گفت: پسرا! از پرتقال چیدن عقب می افتیم. ایشان گفت: بابا خدا کار را جلو می اندازد.

نمازش اصلاً قضا نمی شد، قرآن را ترک نمی کرد و همیشه با وضو بود.

شهید مدافع حرم محمد بلباسی

- ... فرزندان گلم، نماز که ستون خیمه دین است سبک نشمارید... (وصیت نامه، ۱۳۹۵-۱۳۵۸، قائمشهر)

شهید ذبیح الله حسن زاده

- ... نماز را، نماز را برپا دارید... باز هم می گویم: نماز رادر همه حال، اگر مریض هستید و توانایی خواندن ندارید، برپا دارید؛ مگر بیهوش باشید که باز هم باید بعداً قضای آن را برپا دارید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۲-۱۳۴۲، بابل)

- دوست شهید: از کودکی در شهید تحولاتی دیده می شد و در بین مردم معروف و مشهور بود. اهل نماز شب و دعای توسل و توجهات زیادی به انجام مستحبات و ترک مکروهات داشت.

- دوست شهید: شهید افراد زیادی را جمع می کرد حتی یه سالمندان و مسن ها نماز و مسائل دینی را آموزش می داد.

شهید مرتضی ربّانی

- ... خدا ایمان را وسیله پاکی از شرف قرار داد، نماز را تشریح کرد تا جلوی تکبر را بگیرد، زکات را برای تهذیب نفس و توسعه رزق واجب نمود. ... (وصیت نامه، ۱۳۴۳-۱۳۶۵، رامسر)

- مادر شهید: شوهرم کار می کرد و هیچ گاه لقمه ای حرام نمی خوردیم. مرتضی همیشه نمازش را اول وقت می خواند و حتی پدرش را ارشاد می کرد. به مسجد و نماز جماعت علاقه داشت. شب های ماه مبارک رمضان تا سحر در مسجد راز و نیاز می کرد و به من می گفت: «مادر، کلید خانه را به من بدهید تا از مسجد برگشتم سحری درست کنم و شما بلند نشوید.»

- محمدرضا، برادر شهید: به نمازش پایبند بود. می گفت: «من هرچه دارم از نماز شب دارم.» اهل نماز شب بود.

- حمید فهیمی، دوست شهید: در اکثر نماز جماعت ها شرکت می کرد و در صف اول بود.

شهید رضا رضانی

- ... از شما می خواهم که به نماز و دعا بیشتر اهمیت دهید و در مراسم مذهبی و مجالس امام حسین(ع) شرکت کنید و در دل شب دعا و نیایش کنید. ... (وصیت نامه، ۱۳۴۶-۱۳۶۴، آمل)

- برادر شهید: من و شهید در یک مدرسه درس می خواندیم و در یک اتاق ۳در ۴ مستأجر بودیم. او همیشه نماز می خواند و من اعتراض می کردم و می گفتم: «رضا، به جای اینکه سرت به درس خواندن گرم باشد اینقدر نماز می خوانی؟» او در جواب من می گفت: «بزرگ ترین چیزی که در زندگی دارم، نماز است.» او آن قدر نمازش را طولانی می خواند که من، برایم سؤال بود که او با سن کمش، نمازش چرا اینقدر طولانی است. او غذا نمی خورد و همیشه مشغول عبادت بود. نمازی که من در ۵ دقیقه می خواندم؛ شهید در ۲۵ دقیقه می خواند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شهید سیدمحمد شعبانیان

- ... پدر و مادر عزیزم، همیشه به یاد خدا باشید و ذکر خدا را بگویید. شما را سفارش به نماز می کنم و دوری از گناه. نماز را هیچ وقت فراموش نکنید. ... (وصیت نامه، ۱۳۳۷-۱۳۶۵، رامسر)

- رحمت الله، برادر شهید: همیشه می گفت: «دوستانی انتخاب کنید که اهل ایمان و خدا و پیغمبر(ص) و اهل نماز و روزه باشند.» محمد هر روز قبل از اذان صبح به مدت یک ساعت قرآن می خواند و سپس به نماز می ایستاد.

- هما، خواهر شهید می گوید: «برادرم محمد، به ما خواهران و برادران سفارش می کرد که در نماز جماعت شرکت کنیم. همیشه تذکر می داد که قرآن بخوانیم و هر وقت در کار با مشکل روبرو شدیم، به قرآن و ائمه اطهار متوسل شویم.»

شهید صدرالدین صدر

- ... از همسر نجیب و پاکدامنم بسیار تشکر می کنم که اولاً با دعاهای مستمر و نماز خود، خدا را به خانه ما آورد... سفارش من به مرتضی عزیز، فرزند خوب و با احساس من، این است که ... در انجام فریضه نماز، سستی نکند، همیشه دعا کند. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۱۸، رامسر)

- رضا، برادر شهید: «در انجام واجبات مانند نماز و روزه و دعا و راز و نیاز، بسیار مقید بودند و از محرمات دوری می کردند بسیار قرآن می خواند. در نماز جماعت و جمعه شرکت کی کرد و گاهی در نماز جمعه رامسر سخنرانی می کرد.»

- سید غفور میرطالبیان، دوست شهید: «ایشان در جبهه در نماز شب و دعای کمیل شرکت می کرد.»

شهید رضا عسگرپور

- ... برادران و خواهران، سخنی دارم: عزیزان من، اگر دیروز در این مسیر حرکت نمی کردید، باید بدانید وصیت نامه برادر جوانتان هشدار است برای خوابیده ها. بیدار شوید، چشم را باز کنید، حقایق را ببینید، نماز را به پا دارید، روزه بگیرید، خمس دهید و حجاب اسلامی را رعایت کنید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۶-۱۳۱۸، رامسر)

- ابراهیم، برادر شهید: «نسبت به انجام واجبات، پایبند بود و در برپایی نماز جماعت، نقش مهمی داشت.»

شهید مجتبی فتح اللهی

- ... از شما می خواهم که همیشه نماز را به پا دارید که نماز از همه فریادها رساتر است و در دعاها کوتاهی نکنید که دعا برای تسکین دردهاست. در دعا شرکت کنید که شرکت شما در دعاها مشتمل محکمی است بر دهان شرق و غرب. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۴۸، ساری)

- خلیل، برادر شهید: «در برپایی واجبات و پایبندی به نماز بسیار مصر بود حتی نمازش را اول وقت می خواند.»

شهید فرامرز کاظمی توانی

- ... برادران را نصیحت کنید که نماز را به پا دارند، این همان نماز است که شما را از فحشا و منکرات باز می دارد. خدا را فراموش نکنید که خدا نیز شما را فراموش نخواهد کرد و یاری کنید خدا را که خدا شما را یاری خواهد کرد. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۰-۱۳۴۰، تنکابن)

- فاطمه، خواهر شهید: «نماز اول وقتش ترک نمی شد. همواره سفارش می کرد اگر می خواهید دوستی انتخاب کنید، اول به خانواده اش نگاه کنید که از چه خانواده ای هستند.»

شهید علی اکبر گلین امیری

- ... از برادران و خواهران عزیز می خواهم که دنیا را برای آخرت انتخاب کنند و نمازهای پنجگانه را به جای آورند که بزرگ ترین پایگاه مسلمین است. قرآن کریم برای هدایت مسلمین آمده است، مطالعه کنید تا در هر کار خیری موفق باشید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۶-۱۳۶۹، رامسر)

- مادر شهید: «تمام فرزندانم با عبادت بودند، با نماز بودند. علی اکبر خیلی با ایمان بود می گفت هر وقت یاد ما می افتید یاد حضرت زینب کنید. نماز شب می خواند و در مسجد هم شرکت می کرد. داخل سنگر نماز جماعت می خواند. علاقه زیادی به قرآن داشت. ایشان که به جبهه می رفت برایم قرآن آورد. گفتم: «دو، سه تا قرآن برادرت برایم آورد من که قرآن خوان نیستم گفت: «مادر قرآن را داخل سجاده ات بگذار و خط به خط صلوات بفرست؛ تا آخر صلوات بدهی یک ختم قرآن می شود. همین برایم یادگاری ماند.»

۲- خواندن نماز در اول وقت

مطلب قبلی در مورد تأکید عمومی بر اقامه نماز و اهمیت دادن به آن بود. در این مبحث به یکی از نشانه های اهمیت دادن به نماز، یعنی اقامه آن در اول وقت، از منظر شهدا، اشاره خواهد شد. انسان های آزاده و وارسته به محض شنیدن صدای اذان، همه کارهای خود را تعطیل کرده، به نماز می ایستند. زیرا آوای اذان را اعلان دعوت از سوی پروردگار می دانند و اجابت فوری این دعوت را نشان احترام و ادب نسبت به دعوت کننده می دانند. لذا شهدا که سنبل انسان های آزاده هستند با اقتدا به سرور و سالار شهیدان - حضرت اباعبدالله الحسین - که در روز عاشورا در برابر تیرهای مستقیم دشمنان، برای ادا و احیای نماز اول وقت، به نماز ایستاد؛ هم خود را مقید به اقامه نماز در اول وقت آن می دانستند و هم در کلام و وصایای

شان خانواده و اطرافیان و در شعاع وسیع تر، همه عاشقان راه حق را به رعایت حق نماز که همانا ادای آن در اول وقت است، توصیه نموده اند که ذیلا به بعضی از آن اشاره خواهد شد.

شهید حسن رضانزاد

- پدرم به نماز اول وقت اهمیت می داد و به ما بچه ها آموزش می داد تا قبل از سن تکلیف نماز را یاد بگیریم. من یادم هست که قبل از سن تکلیفم پدرم چادری برایم تهیه کرد و سجاده را پهن می کردند و خودشان می نشستند و نماز را یکی یکی برایم می خواندند و من تکرار می کردم. (خاطرات دختر شهید).

شهید میرشجاع حسینی مطلق

- ... به شما توصیه می کنم که پیرو ولایت فقیه و روحانیت متعهد باشید. در انجام فرائض دینی بخصوص نماز اول وقت بکوشید. ... (وصیت نامه، ۱۳۱۷-۱۳۶۱، بابل).

شهید حشمت الله حسن تبار

- ... به شما عزیزان توصیه می کنم که از رهبری حمایت کنید و دین اسلام را زنده نگه دارید و در حفظ ناموس خود بکوشید. در انجام واجبات و ترک محرمات کوشا باشید به خصوص نماز خود را اول وقت و به صورت جماعت به جا آورید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵- ۱۳۴۵، محمودآباد)

- رضا، برادر شهید: سفارش می کرد در مورد نماز خواندن. انس و علاقه شدیدی به دعا و ذکر داشت و همیشه نماز و دعا می خواند و نیایش می کرد. همیشه در نماز جماعت

شرکت می کرد. واجبات را در حد آگاهی که داشت انجام می داد. نماز شب می خواند. به اهل بیت ارادت خاص داشت.

- علی اکبر، برادر شهید: نمازش را سر وقت می خواند و در مراسم و عزاداری ها شرکت می کرد و عاشق اسلام بود.

شهید رضا ابراهیمی

- ... خانواده عزیزم و امت حزب الله نماز ستون دین است آن را اول وقت و با جماعت بخوانید. نماز را ترک نکنید چون ترک آن باعث می شود از خط اسلام منحرف شوید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۴-۱۳۴۸، آمل)

- شهید در خانواده مذهبی و زحمت کش متولد شدند و با افکار امام و مسجد و نماز از همان دوران کودکی آشنا شد.

شهید سیدعلی پیغمبرزاده

- ... برادرانم، اولین خواسته ام این است که نماز را سر وقت بخوانید و نمازتان را ترک نکنید؛ زیرا در روز محشر اولین پرسش از نماز است، هرکس نمازش قبول شود، بقیه اعمالش قبول خواند شد. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۴-۱۳۴۷، آمل)

- سید عباس، برادر شهید: «من برادر کوچک ایشان بودم و شب ها در کنار ایشان روی یک تشک می خوابیدم وقتی اذان صبح می شد ایشان که بلند می شد برای نماز احساس می کردم کسی مرا می بوسید بیدار می شدم می دیدم ایشان نماز می خوانند و گریه و ناله می کنند و موقع خوابیدن دوباره من را می بوسید. ولی من چون بچه بودم و شیطنت می کردم حرف شان را زیاد گوش نمی دادم.»

شهید سیدسعیدالدین حسینی

- ... از خواهران عزیز هم می خواهم در حفظ حجاب خود بکوشند و به نماز های یومیه و نماز جمعه اهمیت بیشتری دهید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۲-۱۳۴۵، آمل)

۳- شرکت در نماز جمعه و نماز جماعت

نماز را به دوشکل می توان به جا آورد: فردی و جماعت. آنچه که در اسلام بر آن تأکید فراوان شده و پاداش های زیادی برای آن شمرده اند، نماز جماعت است. حضور در مسجد و شرکت در نماز جماعت از چنان اهمیتی برخوردار است که پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله در این خصوص می فرماید: «هر کس به قصد شرکت در نماز جماعت به سوی مسجد، حرکت کند در برابر هر گامش هفتاد هزار حسنه برای او نوشته می شود.» (شیخ صدوق، من لا یحضره الفقیه، ج ۴، ص ۱۷).

غالباً تأکید شهدا بر اقامه نماز به جماعت و شرکت مداوم در نماز جمعه است که این تأکید به جهت اهمیت فراوان وجود وحدت و همبستگی در میان مسلمین است.

شهید مصطفی بابایی

- ... به شما توصیه می کنم نماز را در مسجد و به جماعت بخوانید. در نماز جمعه شرکت کنید تا دشمنان اسلام با دیدن وحدت تان از تفرقه انداختن میان شما ناامید شوند. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۴۶، آمل).

شهید محمود نعمتی لنگان

- ... در مراسم مذهبی؛ خصوصاً در مراسم امام حسین و دعای توسل و کمیل و نماز جمعه شرکت داشته باشید و پشتیبان ولایت فقیه باشید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۷-۱۳۳۹، رامسر)

- مادر شهید: «وقتی که غروب می شد می رفت نماز جماعت و توی خانه نمی ماند. نماز و روزه را دوست داشت. ماه رمضان بسیار عبادت می کرد.

- هادی پیامی، همرمزم شهید: «ایشان همیشه با وضو بود و آدم عارفی بود. اهل نماز شب بود. قبل انقلاب همگام با مردم در مجامع و مراسم های مذهبی شرکت داشت. اوقات فراغت

ایشان با نماز، قرآن و ورزش سپری می شد. یک بار در منطقه ی طلائییه بودیم، منطقه جُفیر. من توی یک گردان بودم ایشان گردان دیگر. یک روزی گذری آمدیم؛ دیدیم شهید در سنگر نشسته و یک قرآن دستش است. دو زانو نشسته و به درگاه خدا راز و نیاز می کند. مثل بچه ای که از مادرش شیر می خواهد. من رفتم داخل سنگر و ایشان متوجه من اصلا نشده بود لحظه ی اول، بعد که متوجه شد معذرت خواهی کرد.»

شهید سیدشعبان حسینی

- ... شما ملت عزیز پیش خدای خویش عزیز هستید که جان و مال خودتان را فدای اسلام کردید، و حتی نماز جمعه و جماعت را سر وقت بخوانید. شرکت در مساجد مشقت محکمی بر دهان یاهو گویان است. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۲-۱۳۴۵، نکا)

شهید حجت الله رمضان

- ... برادران و خواهران! سفارش باد شمارا به خواندن قرآن که سعادتتان در تفکر و تعقل در آیات آن است. عزیزان من سفارش باد شما را بر فریضه الهی و مسجد ها را پر کنید و تا می توانید به جماعت نماز بخانید و آن را سبک نشمارید. نافله ها را به جا آورید. خصوصا نماز شب را. ... امام وقتی می فرماید مسجد سنگر است سنگرها را حفظ کنید؛ به مساجد بروید، نمازتان را سر وقت بخوانید. زیرا هر چه داریم از همین مساجد و نمازهای بااخلاص است و دین و دنیا و آخرت مان از مسجد است. آبرو و شرف مان از مسجد است. وقتی می - فرمایند نماز جمعه را هر جمعه باشکوه تر برگزار کنید باید در نماز جمعه شرکت کنید زیرا دشمنان ما از نماز و نماز جمعه و اجتماع و اتحاد ما می ترسند. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۳-۱۳۴۵، آمل)

شهید عباس آشکاران

- ... امت رسول الله و مردم همیشه در صحنه، سعی کنید که در نمازهای جماعت و نماز جمعه شرکت کنید، گوش به فرمان امام و رهبر باشید، با هم متحد شوید و تا آخرین قطره

خونتان یار امام و ولایت فقیه باشید تا پرچم آزادی در سراسر جهان به اهتزاز در آید.
... (وصیت نامه، ۱۳۶۶-۱۳۴۶، نکا)

- ویژگی های بارز شهید عبارتند از مهربانی و خوش رفتاری او که زبانزد خاص و عام بود. به قرآن و مسائل شرعی اهمیت می داد. او اولین مؤذن برای اقامه نماز بود.

شهید علی اصغر ابوذری

- ... از برادران و خواهران حزب الله می خواهم که دعای کمیل و دعای توسل و زیارت عاشورا و نماز جمعه و غیره را فراموش نکنید... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۴۲، گلوگاه)

- برادر شهید - محمدحسین - می گوید: «با اینکه از ما کوچک تر بود اما همیشه ما را به خاطر مسائل حق الناس، نماز جماعت و قرآن و ... نصیحت می کرد. خیلی شوخ طبع بود.»

شهید صادق اسکندری خرم آبادی

- ... از شما می خواهم که امام امت را تنها نگذارید و نماز را در مساجد به جماعت بخوانید و خون شهدا را پایمال نکنید... (وصیت نامه، ۱۳۶۴-۱۳۴۴، تنکابن)

- برادر شهید: «شهید بسیار ساده زیست و مرتب و تمیز بود و اهل نماز اول وقت و خواندن نماز جماعت بود. همیشه سعی می کردند که اسراف نکند و در آمد ناچیز خود را صرف کمک به تهیدستان می کرد.»

شهید محمدحسن بابلی

- ... ای امت رسول الله، سعی کنید که در نمازهای جماعت و نماز جمعه شرکت کنید و از مسائل مسلمین آگاه گردید. هیچ گاه امام را تنها نگذارید و تا آخرین قطره خونتان یاری امام و ولایت بکنید تا صدای حکومت اسلامی در جهان طنین انداز شود... (وصیت نامه، ۱۳۶۱-۱۳۴۲، بهشهر)

- برادر شهید - محمدحسین - ضمن بیان مطالبی، اذعان می کند: «او دارای روحیه بسیار عالی بود. انجام واجبات تا حدی که نمازهای دوره کودکی خویش را بجا آورد، می پرسیدم

چرا؟ می گفت: «شاید در آن موقع قرائت نماز درست نبوده باشد. وی زاهد شب و مرد نبرد روز بود، زیر لب همیشه دعا می گفت.»

شهید محمدعلی برزگر

- ... ای برادران و شما نمازگزاران جمعه، ای قیام کنندگان به قسط و ای جهادگران جبهه ها؛ شما سنگرها را همچون کوه مستحکم کنید تا دشمن از وحدت و یکپارچگی شما خار و ذلیل گردد و نمازهای جمعه را هرچه با شکوه تر برگزار کنید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۶-۱۳۴۵، محمودآباد)

- پدر شهید: «ایشان با خدا بود و با نماز. اهل هئیت رفتن بود. اهل مسجد رفتن بود.»

- رضا، برادر شهید: «همیشه در کار نماز و روزه و جلسات قرآنی بود و در راه راست و مستقیم حرکت می کردند.»

- مرضیه، خواهر شهید: «همیشه در نمازهای جمعه و جماعت شرکت می کرد در انجام واجبات داوطلب بود. به اهل بیت ارادت داشت. سر وقت نماز می خواند.»

شهید محمد مهدی رحیمیان

- ... امام امت، خمینی بت شکن و رزمندگان اسلام را همیشه دعا کنید و پیرو خط امام باشید و در صحنه ها و نماز جمعه ها شرکت جوید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۰-۱۳۳۶، رامسر)

- پدر شهید: «شهید بسیار مهربان و با محبت بود. در نماز جماعت به طور دائم شرکت می کرد. بسیار به قرآن و معنایش اهمیت می داد و همچنین به نماز اول وقت و دوری از محرمات بسیار حساس بود و در مراسمات مذهبی شرکت می کرد.»

شهید هادی زاهدی تیر

- ... امت اسلامی، مساجد را پر کنید و در دعاها، کمیل و توسل و نماز جمعه و جماعت و مراسمات مذهبی شرکت کنید و با شرکت خود در این مراسمات به دشمن نشان دهید که پشتیبان ولایت فقیه هستید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۴۶، قائمشهر)

- برادر شهید: «شهید بسیار متواضع و فروتن و اخلاق بسیار پسندیده ای داشت. در نماز جماعت شرکت می کرد. وفای به عهد داشت و در مراسمات دینی و مذهبی حضور داشت. پایبند به مسائل دینی و شرعی بود. عاشق اهل بیت بود.»

شهید نوروزعلی شمشیربند

- ... در نماز جمعه و جماعت شرکت کنید که نماز جمعه و جماعت عزای دشمن است و دشمن خدا از نماز، خوف و هراس دارد. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۴۶، قائمشهر)

- در وصف شخصیت و اخلاقیات شهید، مادرش ضمن بیان مطالب و خاطره ای نقل می کند: «فرزندم اخلاق خوبی داشت و به برادرانش می گفت سنگر مرا خالی نگذارید و برای من دعا کنید که شهید شوم. از نظر نماز با سن کم خویش در مسجد و مراسم های آن حضور می یافت و برادران و خواهران خود را به کار الهی و خوب دعوت می کرد. اوقات فراغت خود را به مطالعه قرآن و کتاب های مطهری، رجایی و بهشتی می گذراند و می گفت: فرصت کم است و ما باید از این فرصت های کم نهایت استفاده را ببریم و حسرت گذشته را نخوریم.»

شهید قربان علی نوری

- ... از همه ی شما مردم حزب الله تقاضا دارم که در صحنه مبارزه انقلاب باشید و با اتحاد و برادری خود به کمک ملت های رنج کشیده بروید. در نماز جمعه و جماعت شرکت کنید که نماز ستون دین است. در قرآن آمده که سوال کنندگان دوزخ از گناه کاران می پرسند: چه گناهی مرتکب شده اید که شما را در دوزخ جای داده اند؟ گویند: ما از نماز گزاران نبوده ایم. پس نماز را سبک نگیرید. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۴-۱۳۴۴، ساری)

- کلثوم خدادادی، مادر شهید: «شهید بسیار راستگو، شجاع، امانتدار، خوش اخلاق، باایمان، صبور، مهربان و پایبند به اصول مذهبی و دینی و مسائل شرعی از جمله نماز خواندن

اول وقت، گرفتن روزه، تلاوت قرآن، دعا و رازونیاز بودند. در نماز جماعت حضور داشتند و حق و حقوق دیگران رارعايت می کردند.»

- پدرشهید: «ایشان علاقه به کتاب های ائمه اطهار داشت. هر جایی که قرآنی بود می رفت. اهل نماز جمعه بود. در مورد انجام واجبات خیلی حساس بود، نماز به موقع انجام می داد. آنچه خدا فرمود باید رعایت شود رعایت می کرد و آنچه که فرمود نباید انجام شود انجام نمی داد. از کوچکی به نماز جماعت می رفت. از کودکی نسبت به اهل بیت ارادت خاصی داشت. به قرآن و تلاوت آن علاقه ی خاصی داشت.»

۴- بازتاب کلام بزرگان دین در خصوص نماز در وصایای شهید

شهید یوسف حسن باغی

- ... از برادران عزیز خود می خواهم که نماز خود را فراموش نکنید و به قول امام عزیز که می فرماید: «نماز یک کارخانه انسان سازی است.»... (وصیت نامه، ۱۳۶۳-۱۳۴۴، تنکابن)

- از همان دوران کودکی اهل نماز و روزه و فعالیت های مذهبی بود. ایشان همیشه با وضو بود و در محافل انس قرآن شرکت داشت در نمازهای جماعت حضور پیدا می کرد.

- برادر شهید- حسین- می گوید: «پایبندی شهید نسبت به انجام واجبات آنقدر زیاد بود که حتی روز مراسم عروسی برادرش که روز جمعه بود در نماز جمعه شرکت کرد با توجه به اینکه در منزل مهمان داشتیم.»

شهید رمضان علی ذکریایی

- ... از کلیه برادران می خواهم که نماز را سبک نشمارند که امام می گوید: «نماز کارخانه انسان سازی است.»... (وصیت نامه، ۱۳۶۱-۱۳۴۳، جویبار)

شهید یعقوب سیاسر نژاد

- ... رسول خدا (صلی علیه و آله و سلم) فرمود: «دو رکعت نماز کسی که متوجه خدا باشد بهتر از هزار رکعت کسی که از خدا غافل باشد»، رسول اکرم (ص) فرمود: «اولین وظیفه دینی که در قیامت به حسابش رسیدگی می شود نماز است.» ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۳۴، رامسر)

شهید محمد غریب

- ... ای دوستان، سخنی با شما دارم: اول اینکه نماز خود را فراموش نکنید؛ چون همانطور که امام صادق (علیه السلام) می فرماید: لاتنال شفاعتنا من استخف بالصلوه» یعنی ما شفاعت نمی کنیم کسی را که نماز را سبک بشمارد. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۱-۱۳۳۸، نوشهر)

ابوفاضل نوری

- ... به نماز نگوید کار دارم، به کار بگوید که نماز دارم. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۴۷، ساری)

- او از نظر معنوی خصوصیات خوبی داشت و همیشه در مراسم های دعای کامل، توسل و نمازهای جماعت که در حسینیه محل برگزار می شد. شرکت فعالی داشت و همیشه به ما سفارش می کرد که نباید نمازمان را ترک کنیم.

شهید سیدکمال هاشمی

- ... عزیزان من، شما را به ترس از خدا سفارش می کنم. از نماز غافل نباشید. زیرا امام ششم فرمود، هرگز به شفاعت ما نرسد، آنکس که نماز را سبک بشمارد. ... (وصیت نامه، ۱۳۶۵-۱۳۴۷، ساری)

جمع بندی و نتیجه گیری

وقتی در سیره و وصایای شهدا تأمل می کنیم به این حقیقت پی می بریم که چه برای رسیدن به کمال فردی که همان قرب الی الله است و چه برای رسیدن به کمال اجتماعی که همان سربلندی و اقتدار انقلاب و نظام در برابر توطئه است؛ برسیم، باید شاخص تربیت را

سبک زندگی این آموزگاران اینار و شهادت بدانیم. شهدا لذت عادی را با لذت شرافت قابل مقایسه نمی دانستند و میزان و شاخص شوق و خوف خود راملاقات حق تعالی قرار داده بودند تا آنجا که مصداق بارز این حدیث قدسی شده اند که می فرماید: «مَنْ طَلَبَنِي وَجَدَنِي، وَ مَنْ وَجَدَنِي عَرَفَنِي، وَ مَنْ عَرَفَنِي أَحَبَّنِي وَ مَنْ أَحَبَّنِي عَشَقَنِي، وَ مَنْ عَشَقَنِي عَشَقْتُهُ، وَ مَنْ عَشَقْتُهُ قَتَلْتُهُ، وَ مَنْ قَتَلْتُهُ فَعَلَى دِيْتِهِ، وَ مَنْ عَلِي دِيْتُهُ فَاَنَا دِيْتُهُ.» آنکس که مرا طلب کند، مرا می یابد و آنکس که مرا یافت، مرا می شناسد و آنکس که مرا شناخت، مرا دوست می دارد و آنکس که مرا دوست داشت، به من عشق می ورزد و آنکس که به من عشق ورزید، من نیز به او عشق می ورزم و آنکس که من به او عشق ورزیدم، او را می کشم و آنکس را که من بکشم، خون بهای او بر من واجب است و آنکس که خون بهایش بر من واجب شد، پس خود من خون بهای او می باشم.

آری، شهدا، همانطور در وصایا و گفتار ناب شان که همچون میراثی برای ما به یادگار گذاشته اند، بارها و بارها تأکید کرده اند که «هرچه دارند از نماز دارند.»، به منتهی علیه دارندگی، که همانا وصال یار است، رسیده اند. و ما نیز همچون شاگردان مطیع این مدرسه عشق، باید راه سعادت و رجا را در نماز بیابیم و امید است بهره وافر را از این خوان گسترده بی منت ببریم و در روز وانفسای قیامت، شرمنده شهدا نباشیم.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی